

Вплив емоційного стану військовослужбовців частин зв'язку Збройних Сил України на якість виконання ними навчальних завдань

С.М. ІВАЩЕНКО

Національний університет фізичного виховання та спорту України

Резюме. У матеріалах статті продемонстровані результати дослідження впливу емоційного стану військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом у частинах зв'язку Збройних Сил України, на рівень якості виконання ними спеціальних навчальних завдань в процесі планових занять по програмі підготовки спеціалістів зв'язку.

Було встановлено, що різні види навчальних завдань пов'язані з різними за характером емоційними станами військовослужбовців, а також було з'ясовано, що деякі з цих емоційних станів сприяють підвищенню рівня ефективності професійної діяльності спеціалістів військового зв'язку, а деякі інші стани, навпаки, приводять до зниження рівня ефективності роботи за призначенням.

Головним критерієм оцінки емоційного стану військовослужбовців були результати виконання ними тесту Спілбергера-Ханіна, за допомогою якого визначали рівень реактивної та особистої тривожності у кожного з них в період виконання визначеного виду професійної діяльності.

Крім того, було виявлено, на фоні якого саме емоційного стану більшість військовослужбовців демонстрували найкращі результати у виконанні навчальних завдань за програмою підготовки спеціалістів військового зв'язку.

Ключові слова: процес навчання військовій спеціальності, емоційний стан військовослужбовців, рівень якості виконання завдань.

У сучасних умовах значно зростають вимоги до рівня професійної майстерності військових фахівців, які виконують завдання за професійним призначенням в умовах різних родів військ та видів Збройних Сил (ЗС) України. У зв'язку з цим суттєво ускладнюється процес підготовки військових фахівців у період їхнього навчання. Тому проблема вдосконалення системи теоретичної і практичної підготовки військових спеціалістів залишається виключно актуальною.

Результати аналізу вітчизняної і закордонної наукової літератури свідчать про те, що в останні роки значну кількість наукових досліджень, проведених як в Україні, так і за кордоном, було присвячено питанням визначення спроможності осіб молодого віку до сприйняття та засвоєння навчальної інформації [3, 6].

Метою певної кількості наукових робіт було визначення впливу інтенсивних інформаційних навантажень, що застосовують в процесі підготовки військових спеціалістів, на стан їх здоров'я [5]. Важливі результати були отримані при проведенні досліджень, спрямованих на вивчення змін функціонального стану центральної нервової системи військовослужбовців, що відбуваються в ході засвоєння ними навчальної інформації з різними ступенями складності [1, 8]. Але, на жаль, до цього часу ще недостатньо вивченим залишається питання щодо впливу різних емоційних станів військовослужбовців на ефективність сприйняття ними навчальної інформації в процесі професійної підготовки. Дослідженню саме цього питання і було присвячено дану наукову роботу [4].

Метою дослідження було вивчення закономірностей впливу різних емоційних станів особового складу частин зв'язку ЗС України, що виникають в ході процесу навчання військовій спеціальності, на рівень ефективності сприйняття і засвоєння військовослужбовцями навчальної інформації.

Методи та організація

У процесі виконання даного дослідження було застосовано тест Спілбергера-Ханіна з метою оцінки емоційного стану військовослужбовців частин зв'язку ЗС України, дислокованих в межах Київського військового гарнізону. При цьому визначався рівень реактивної та особистої тривожності кожного з військовослужбовців, залучених до участі у проведенні дослідження.

Дослідження проводили протягом 12 місяців (від початку листопада 2014 р. до кінця жовтня 2015 р.). До участі у запланованих дослідженнях було залучено 128 осіб, які проходили військову службу за контрактом у частинах зв'язку, дислокованих у Київському гарнізоні. При цьому протягом усього періоду спостереження для учасників дослідження застосовували різні типи навчальних завдань, які характеризувались різними рівнями складності.

Показники реактивної (ситуаційної) тривожності визначали за наступною формулою:

$$PT = E_1 - E_2 + 50,$$

де E_1 – це сума балів за пунктами 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17 і 18, а E_2 – сума балів за пунктами 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 і 20 зазначеного тесту.

Рівень особистої тривожності (ОТ) визначали за формулою:

$$OT = E_1 - E_2 + 35,$$

де E_1 – це сума балів за пунктами 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38 і 40, а E_2 – сума балів за пунктами 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39 даного тесту.

У процесі застосування різних типів навчальних завдань ми визначали рівень тривожності кожного з військовослужбовців та показник якості його роботи за критеріями швидкості виконання завдань та кількості допущених помилок.

Отримані в ході дослідження дані обробляли за допомогою програм статистичного аналізу Microsoft Office Excel 2000 та пакету прикладних статистичних програм «Statistica» [2, 7].

Результати та їх обговорення

У ході проведення даного дослідження було здійснено вивчення емоційного стану військовослужбовців при виконанні ними навчальних завдань з різними рівнями складності. Застосування тесту Спілбергера-Ханіна дало змогу встановити, що для кожного з видів професійної діяльності спеціалістів військового зв'язку (на прикладі виконання навчальних завдань з різними рівнями складності) є характерним визначений рівень тривожності.

Крім того, було доведено, що на показники рівня тривожності військовослужбовців впливають специфічні умови, в яких здійснюється виконання навчальних завдань (зокрема, прискорений темп роботи, наявність акустичних завад, дефіцит довідкової інформації, недостатність часу для обґрунтування рішення тощо).

Досвідчені фахівці військ зв'язку, які практично здійснювали навчальні заходи з підготовки молодих спеціалістів, мали можливість шляхом застосування зазначених вище умов цілеспрямовано дозовано впливати на рівень тривожності військовослужбовців, як на один з важливих показників їх емоційного стану.

Серед загальної кількості військовослужбовців, які протягом усього періоду спостереження проходили навчання за програмою підготовки спеціалістів військового зв'язку, було відібрано 128 осіб, у яких при виконанні стандартних навчальних завдань в звичних умовах спостерігали низький рівень тривожності (тобто за тестом Спілбергера-Ханіна вони набрали не більше 30 балів). У наступному до цього контингенту застосовували складніші навчальні завдання, ускладнювали умови їх виконання. При цьому періодично повторювали визначення рівня тривожності за тестом Спілбергера-Ханіна, одночасно визначаючи ефективність і якість їх роботи за показником кількості допущених помилок.

У процесі виконання тестових завдань військовослужбовців повинні були набирати текст навчальних шифрограм на клавіатурі спеціального пристрою, за допомогою якого здійснювали автоматичну фіксацію частоти виникнення помилок (з розрахунку фактичної кількості допущених помилок на 1000 знаків вихідного тексту).

Було встановлено, що показник частоти виникнення помилок, допущених в ході виконання навчальних завдань, залежить від рівня тривожності військовослужбовців (таблиця).

Таблиця

**Показники частоти виникнення помилок
залежно від рівня тривожності військовослужбовців**

Рівень тривожності військовослужбовців (бали)	Показник частоти виникнення помилок
Від 0 до 10	–
Від 11 до 20	12,1±0,5
Від 21 до 30	4,8±0,3
Від 31 до 40	2,3±0,1
Від 41 до 50	15,4±0,6
Понад 50	–

Показники ефективності і якості роботи за призначенням, визначені у вигляді показника частоти виникнення помилок, допущених військовослужбовцями в процесі виконання ними тестових завдань, залежать від рівня тривожності військовослужбовців, що, в свою чергу, залежить від умов навчального процесу.

Згідно з цими даними, з метою оптимізації процесу підготовки військовослужбовців, які навчаються спеціальності операторів військових засобів зв'язку, доцільно застосовувати переважно ті навчальні завдання, які пов'язані з виникненням у військовослужбовців такого емоційного стану, який відповідає середньому рівню тривожності за шкалою Спілбергера-Ханіна. Але практичне застосування зазначеного методу навчання слід здійснювати лише за умов контролю функціонального стану центральної нервової системи військовослужбовців.

Висновки

1. У процесі виконання навчальних завдань різного ступеня складності, визначених програмою підготовки спеціалістів військового зв'язку, у військовослужбовців формуються відповідні емоційні стани, пов'язані з тим чи іншим рівнем їх психоемоційного напруження.

2. Емоційний стан військовослужбовців може сприяти як стимулюванню, так і гальмуванню нервових процесів, завдяки яким забезпечується можливість якісного сприймання та засвоєння навчальної інформації та успішного виконання навчальних завдань в цілому.

3. Моделювання саме такого емоційного стану військовослужбовців, який відповідає помірному рівню їх психоемоційного напруження, можна успішно використовувати з метою підвищення рівня якості виконання ними навчальних завдань за програмою підготовки спеціалістів військового зв'язку.

Література

1. Білий В.Я. Концепція професійного здоров'я військовослужбовців у Програмі будівництва та розвитку Збройних Сил України / В.Я. Білий, О.О. Сохін, В.І. Варус // Наука та оборона. – 2000. – № 3. – С. 22–26.

2. Пономаренко В. Збереження і зміцнення здоров'я призовників і молоді – важливий напрям охорони здоров'я / В. Пономаренко, Т. Грузева // Військова медицина України. – 2002. – № 3. – С. 5–13.

3. Козікова О.А. Дослідження здоров'я та способу життя сімей, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, та розробка моделі профілактичних заходів: автореф. дис. ... канд. мед. наук: спец. 14.02.03 «Суспільне здоров'я та охорона здоров'я» / О.А. Козікова– К., 2002. – 20 с.

4. Коробчанський В. Явище адаптаційного переходу та гігієнічна корекція саногенезу / В. Коробчанський, О. Боженко // Медицина сьогодні і завтра. – 2002. – № 4. – С. 139–144.

5. Макаренко М. Роль індивідуально-типологічних властивостей вищої нервової діяльності людини в успішності навчання та надійності професійної діяльності / М. Макаренко, Л. Криленко // Фізіологічний журнал. – 2002. – № 2. – С. 125–129.

6. Поляков О.А. Швидкість переробки інформації та розумова діяльність працівників старшого віку / О.А. Поляков // Фізіологічний журнал. – 2002. – № 2. – С. 153–154.

7. Синайко В.М. Психосоціальні фактори ризику формування психосоматичних розладів у молодих осіб / В.М. Синайко // Вісник наукових досліджень. – 1999. – № 3. – С. 63–64.

8. Черняк А.М. Кількісна оцінка психофізіологічного стану людини за успішністю виконаної роботи / А.М. Черняк // Фізіологічний журнал. – 2001. – Т. 47, № 6. – С. 63–70.

Влияние эмоционального состояния военнослужащих частей связи Вооружённых Сил Украины на качество выполнения ими учебных заданий

С.Н. ИВАЩЕНКО

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

Резюме. В материалах статьи продемонстрированы результаты исследования влияния эмоционального состояния военнослужащих, проходящих военную службу по контракту в частях связи Вооружённых Сил Украины, на уровень качества выполнения ими учебных заданий в процессе плановых занятий по программе подготовки специалистов связи.

Было установлено, что разные виды учебных заданий сопряжены с разными по характеру эмоциональными состояниями военнослужащих, а также было выяснено, что некоторые из этих эмоциональных состояний способствуют повышению уровня эффективности профессиональной деятельности специалистов военной связи, а некоторые другие состояния, наоборот, приводят к снижению уровня эффективности работы по предназначению. Главным критерием оценки эмоционального состояния военнослужащих были результаты выполнения ими теста Spielbergera-Ханина, при помощи которого определяли уровень реактивной и личной тревожности каждого из них в период выполнения определённого вида профессиональной деятельности.

Кроме того, было выяснено, на фоне какого именно эмоционального состояния большая часть военнослужащих демонстрировала наилучшие результаты в выполнении учебных заданий по программе подготовки специалистов военной связи.

Ключевые слова: процесс обучения военной специальности, эмоциональное состояние военнослужащих, уровень качества выполнения заданий.

Influence of the emotional state of the personnel of the Armed Forces of Ukraine on quality of executing the educational tasks

S. IVASHCHENKO

National University for Physical Education and Sports of Ukraine

Summary. *The materials of this article are based on the results of investigation of the influence of different kinds of the emotional state among the personnel of the Armed Forces of Ukraine on the level of their professional skills as professionals in military communications.*

It has been found that different types of military personnel activities are usually associated with different levels of their emotional stress, and that some of these levels contribute to increase the effectiveness of educational process, while other levels, contrary, were the cause of reducing its efficiency.

In this study, the results of Spielberg–Hanin psychological test were the main indicators, showing the character of military serviceman emotional state, by means of which we have estimated reactive and individual anxiety level of every soldier during performing the certain tasks from the professional activities.

Additionally, it was clarified, which emotional state of servicemen is optimal for their effective educational activity during the training program for professionals in military communications.

Key words: *education for military professionals, emotional state of servicemen, professional task executing quality levels.*